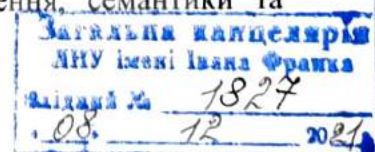

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата філологічних наук,
доцента, доцента кафедри англійської філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника»

Пилячик Наталії Євгенівни
на кандидатську дисертацію Янковець Олени Володимирівни
«Англійська прикордонна термінологія: структурно-семантичний,
когнітивний і функціональний аспекти»
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки
зі спеціальності 035 Філологія

Бурхливий розвиток новітньої лінгвістичної науки надає мовознавчим студіям невичерпні можливості для переосмислення та доповнення деяких усталених теорій та підходів, спрямованих на вивчення мовної системи та дає змогу розглядати процеси термінотворення, категоризації та концептуалізації різних фрагментів мовної картини світу певного етносу крізь призму досягнень лінгвістики. Сучасне мовознавство характеризується підвищенням інтересу до проблем, пов'язаних із формуванням словникового складу мови, що вживаються в різних галузях: політиці, економіці, інженерії, а особливий інтерес викликають лексичні одиниці, що надходять в мову зі прикордонної сфери вжитку. Власне таким і є дисертаційне дослідження Олени Володимирівни Янковець, присвячене аналізу англійської прикордонної термінології з акцентом на її структурно-семантичних, когнітивних та функціональних особливостях. Такий підхід до розгляду наукового об'єкту є ґрунтовним і плідним. Запропоноване дисертаційне дослідження виконане в руслі базових парадигм мовознавства: структуралістської (таксономічної) та когнітивної.

Визначальною ознакою роботи Олени Володимирівни Янковець є відповідність зазначеної розвідки сучасним тенденціям термінознавства: вивчення прикордонної термінології як системи, а також необхідність виявлення джерел походження та особливостей творення, семантики та

функціонування термінологічних одиниць. Актуальність дослідження полягає у комплексному структурно-семантичному дослідженні сучасної прикордонної терміносистеми англійської мови, яке визначає ступінь продуктивності термінологічних одиниць, моделювання лексико-семантичного поля та лексико-семантичних груп прикордонної термінології та опис певних когнітивних процесів, що мають місце у досліджуваній терміносистемі.

У дисертаційному дослідженні авторка робить спробу прописати та регламентувати термінопонятійний апарат, а також окреслити його науково-парадигматичні параметри. Вартісною та перспективною наукову працю Олени Володимирівни Янковець робить ретельний аналіз англійської мовної картини світу, що визначає місце дисертаційного доробку у системі наукового дискурсу.

Об'єктом наукового дослідження є сучасна англійська прикордонна термінологія.

Предметом наукового дослідження є структурні, семантичні, когнітивні та функційні ознаки англомовних лексичних одиниць прикордонної сфери.

Чітке обґрунтування **мети** роботи – аналіз структурних, семантичних, когнітивних та функціональних особливостей прикордонних термінологічних одиниць у сучасній англійській мові – окреслило конкретні завдання, згідно з якими були зроблені висновки.

Значний обсяг емпіричного матеріалу вказує на якісно-ціннісну складову роботи. Представлена база дослідження є достатньою для ретельного аналізу англійської прикордонної термінології із урахуванням її структурно-семантичного, когнітивного та функціонального аспектів.

У процесі наукової розвідки авторка використовує сучасні методи та прийоми лінгвістичного аналізу: *словотвірний аналіз* (для встановлення закономірностей словотвору термінів), *етимологічний аналіз* (для простеження джерел походження англійських прикордонних термінів), *аналіз*

за *безпосередніми складниками* (для членування мовної одиниці на складники), *компонентний аналіз* (для встановлення структури значення слова як певним чином організованої сукупності елементарних змістових одиниць), *дефініційний* (для аналізу словникових дефініцій термінологічних одиниць) та *семантичний аналіз* (для вивчення семантики прикордонного терміна), а також *метод польового моделювання* (для побудови лексико-семантичного поля прикордонної терміносистеми). За допомогою *методу опозиційного аналізу* були виявлені антонімічні пари та синонімічні ряди у межах прикордонної терміносистеми. Контекстуально-інтерпретаційний аналіз та синтаксичний аналіз застосовувалися в рамках *функціонального підходу* з метою опису функцій прикордонних термінів. Метод *кількісних підрахунків* використовувався на всіх етапах дослідження. Застосування сучасних лінгвістичних методів аналізу зумовлює високий ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень і висновків роботи.

Результати проведеного дослідження відзначаються **науковою новизною** кандидатської дисертації Олени Володимирівни Янковець, яка полягає у тому, що *вперше* комплексно розглянуто питання структурно-семантичних, когнітивних і функціональних особливостей англійської прикордонної термінології: представлено словотвірні моделі термінологічних одиниць та визначено їх продуктивність; здійснено семантичну класифікацію термінологічних одиниць прикордонної сфери відповідно до позначуваних понять; побудовано лексико-семантичне поле прикордонної термінології; досліджені прикордонні новотвори, які з'явилися у зв'язку із проведенням Операції Об'єднаних Сил на Сході України; описано специфічні функції певних структурних та семантичних категорій прикордонних термінів. За результатами дослідження укладено термінологічний словник прикордонної лексики.

Достовірність і висока **вірогідність** отриманих результатів і висновків забезпечується обраним матеріалом дослідження. Дисертанткою опрацьовано корпус із 1406 термінологічних одиниць, дібраних методом суцільної вибірки

із Шенгенського кодексу про кордони (2016), а також звітних матеріалів Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу «FRONTEX» (2012), Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні «EUBAM» (2013), Уніфікованої програми підготовки прикордонників Європейського Союзу (Common Core Curriculum) (2017), Інструкції з підготовки офіцерів Берегової Охорони США (2017), а також методичних рекомендацій щодо врегулювання ситуації з потоком мігрантів та біженців в аеропортах Європи (2014) і верифіковані лексичні джерела (*Cambridge English Dictionary Online, Oxford English Dictionary, Online Etymology Dictionary*).

Робота має також значну **практичну цінність**, яка полягає в систематизації сучасної англійської прикордонної термінології, яку активно використовують під час здійснення міжнародних зв'язків України з країнами Європи. Реалізація результатів дослідження також уможливорює використати викладені у дисертації спостереження, висновки та отримані результати під час викладання теоретичних та практичних курсів із лексикології (розділи: «Термінологія», «Лексикографія», «Словотвір») та лекційних курсів із термінознавства, у практиці вивчення англійської мови за професійним спрямуванням у вищих військових навчальних закладах, а також для укладання спеціалізованих термінологічних словників, глосаріїв і довідників, у теорії та практиці науково-технічного перекладу.

Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження пройшли належну **апробацію**: вони представлені та обговорені на 13 науково-практичних та наукових конференціях: «Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі» (Вінниця, 2016), «Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації» (Житомир, 2016), «Мова, література, культура: актуальні питання взаємодії» (Львів, 2016), «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук» (Одеса, 2017), «Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів сектору

безпеки» (Київ, 2017), «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» (Запоріжжя, 2018), «Modern philological research: a combination of innovative and traditional approaches» (Тбілісі, 2018), «Концептуальні проблеми розвитку філологічних наук у сучасному полікультурному просторі» (Київ, 2018), «Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України» (Хмельницький, 2018), «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи» (Харків, 2019), «Гуманітарні, природничі та точні науки як фундамент суспільного розвитку: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція» (Харків, 2019), «Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України» (Хмельницький, 2019), «Філологія та лінгвістика у сучасному світі» (Запоріжжя, 2020). Проблематику та основні положення дисертації викладено в дев'яти одноосібних статтях та одній статті у співавторстві, опублікованих у виданнях, затверджених ДАК України як фахові, двох статтях у закордонних виданнях, з них одна стаття у співавторстві (авторові належить опис практичної частини публікації), одна - одноосібна стаття. **Автореферат і публікації** повністю висвітлюють положення дисертації. **Оформлення** роботи і викладення матеріалу заслуговують на високу оцінку. Результати дослідження віддзеркалені у додатках, які сприяють глибшому розумінню окресленої теми. Робота складається з анотації двома мовами (українською та англійською), списку опублікованих праць автора, вступу, чотирьох розділів. **Достовірність** результатів, **вірогідність** положень і висновків забезпечуються опрацюванням значного списку наукової літератури (333 найменування, з них 67 – іноземними мовами). Наявність таблиць, рисунків та укладеного дисертанткою словника англійських термінів прикордонної сфери значно полегшує сприйняття концепції роботи. У тексті дисертації відсутні **порушення академічної доброчесності**.

Дисертація чітко і логічно **структурована**. Обрана *методика* дослідження дозволила авторці *поетапно*: представити визначення

прикордонного терміна, зафіксувати дві головні концепції трактування поняття «термін»: структурно-субстанційна та функціональна, розглянути відмінності між термінологічною та загальнонавчаною лексикою, узагальнити основні ознаки терміна, а також вимоги до нього, окреслити основні функції терміна, дослідити фахові тексти прикордонної сфери як царину функціонування прикордонних термінів (**Розділ 1**); описати системно-структурну, функційну та антропоцентричну парадигми, застосувати загальнонаукові методи: індукції, дедукції, аналізу та синтезу, структурно впорядкувати словотвірні моделі англійської прикордонної термінології, представити сукупність термінів прикордонної сфери (об'єднаних спільним змістом, формою, способом творення) у вигляді спрощеної схеми (**Розділ 2**); проаналізувати морфологічний, синтаксичний та семантичний способи формування прикордонних термінів (у процесі аналізу морфологічного способу словотвору було з'ясовано, що суфіксальний метод значно переважає над префіксальним і префіксально-суфіксальним; двокомпонентні терміни-композиції значно переважають кількісно над трикомпонентними; аббревіація фігурує в текстах документів прикордонної сфери у формі стійких та контекстуальних аббревіатур), встановити, що синтаксичний спосіб є найефективнішим серед проаналізованих способів творення прикордонних термінів (**Розділ 3**); побудувати лексико-семантичне поле англійської прикордонної термінології, проаналізувати лексико-семантичні відношення в межах прикордонної терміносистеми, дослідити шляхи поповнення лексичного складу прикордонної терміносистеми, визначити функціональні особливості прикордонних термінів (**Розділ 4**).

Мета, поставлена в роботі, досягнута в повному обсязі. Разом із тим, вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що деякі положення в роботі спонукають до певних роздумів і запитань, які потребують додаткових відповідей чи коментарів.

1. Описуючи методи дослідження прикордонної терміносистеми, дисертантка пише про використання *дефініційного* методу для аналізу

словникових дефініцій термінологічних одиниць (с. 23), проте його практичне застосування у роботі не є частим. До прикладу, при побудові лексико-семантичного поля із іменем-ідентифікатором (пит. 4.1) та наповненні його ядра, центру, ближньої та дальньої периферії, виділяючи при цьому інтеграційні та диференційні семи, (с.148-150) вважається за необхідне використати дефініції ключових термінологічних одиниць, щоб представити валідні результати таких гіперо-гіпонімічних відношень, із покликанням на авторитетні лексикографічні джерела. Подальша сегментація прикордонної терміносистеми передбачає угруповання лексичних одиниць в лексико-семантичні групи та підгрупи.

Виникає запитання: до якого принципу поділу досліджуваних термінологічних одиниць авторка апелює при побудові лексико-семантичного поля, як дефініційний аналіз уможливив віднести одну термінологічну одиницю до ядра, а іншу – до периферії, і яка класифікація взята за основу при виділенні власне дев'яти лексико-семантичних груп у роботі?

2. У дисертації дуже ґрунтовно проаналізовано структурно-семантичні та функціональні аспекти англійської прикордонної термінології, що є беззаперечною перевагою проведеного дослідження. Щодо когнітивного аспекту досліджуваної терміносистеми, то в роботі подекуди бракує переконливих аргументів та висновків, які б були представлені у більшій кількості прикладів. Потребує додаткового коментаря процедура метафоричної номінації прикордонних термінів у роботі і її зв'язок із концептуалізацією дійсності.

3. Суттєвим з точки зору лінгвістичного аналізу матеріалу є принцип виокремлення лексико-семантичних груп прикордонної термінології. Це, очевидно, є здобутком праці. На с. 70 дисертантка вказує, що «особливістю англійської прикордонної термінології є наявність мікрополів у семи з дев'яти ЛС груп», проте в роботі більше не згадується про мікрополя та їхнє лексичне наповнення. Чи ототожнюється в роботі

поняття лексико-семантичних підгруп та мікрополів?

4. Потребує уточнення метамова запропонованого дослідження: пит.1.2.2 окреслює ключові ознаки *термінних* одиниць (с. 37) чи *термінологічних* одиниць? Чи існує різниця між *загальнонаціональною* лексикою (с.125) та *загальнонавчальною* (с.126), *компресійною* (с.181) та *компресивною* функцією (с. 189).

5. Робота не позбавлена стилістичних огріхів і друкарських помилок (стор.45, 66, 84, 57, 98, 100, 102, 145, 189, 195).

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від рецензованої праці. Дисертація Олени Володимирівни Янковець «Англійська прикордонна термінологія: структурно-семантичний, когнітивний і функціональний аспекти» виконана на високому науковому рівні, відзначається актуальністю, новизною та обґрунтованими результатами. Кандидатська дисертація є самостійним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам пп. 9-18 Постанови «Про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р., а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»

Н.С. ПИЛЯЧИК

06.12.2021 р.

